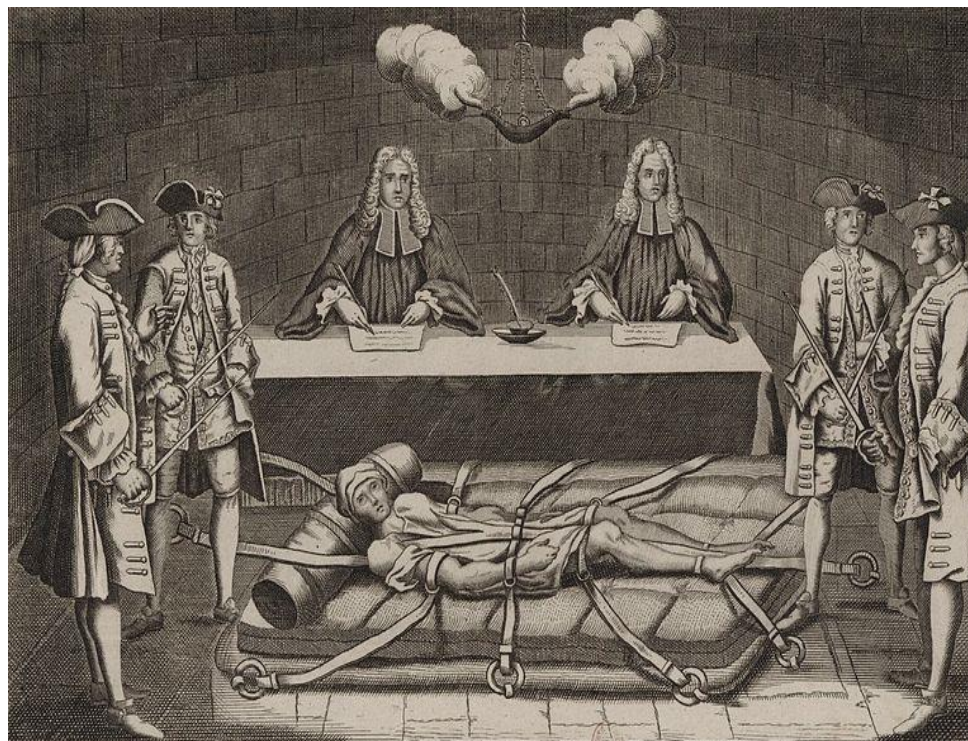

DĚJINY TRESTÁNÍ

Damiens byl odsouzen 2. března 1757 k „veřejnému pokání“ před hlavní bránou Chrámu v Paříži., kam byl přivezen v popravčí káře, nahý, jen v košili, drže hořící voskovou pochodeň o váze dvou liber.

V řečené káře byl vezen na náměstí Gréve a na popravišti, které tu bylo uchystáno, jeho tělo bylo na prsou, pažích, stehnech a lýtkách trháno kleštěmi, jeho pravá ruka držící onu dýku, jíž spáchal řečenou královraždu, byla pálena vřelou sírou a do míst, kde bylo jeho tělo trháno kleštěmi, bylo lito zároveň roztavené olovo, vroucí olej, horká smůla, roztavený vosk a síra.

Poté bylo jeho tělo vlečeno a roztrháno tahem čtvera koní. Tento poslední úkon trval velmi dlouhou dobu, neboť koně, jichž bylo použito, nebyli navyklí tahati, takže bylo třeba namísto čtyř koní vzít šest, však ještě ani to nestačilo, bylo tedy nutné pro odtržení nohou toho nešťastníka přesekati mu nervy a přeřezati klouby.

Jeho údy i trup byly spáleny v ohni, rozdrceny na popel a tento popel rozprášen ve větru.

Násilí – perzekuce - disciplinace

- Zásadním způsobem ovlivnil výzkum této sféry Michel Foucault
  - Teorie disciplinace společnosti (disciplinární technologie)
  - Pojem moc
  - Provázání moci, vědy a praktik disciplinace

Michel Foucault

- 1926 Poitiers
- studoval jezuitské gymnázium (akvizice nesnášenlivosti vůči náboženství)
- vystudoval nejprve psychiatrii, teprve poté historii
- členem College de France
- po roce 1955 střídavě přednáší ve Stockholmu, Varšavě, Tunisku
- v homosexuální komunitě v San Francisku nakažen HIV
- umírá na AIDS roku 1984
- klíčová osobnost myšlení 20. století

- Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení (1975)

„Cílem této knihy je podat korelativní historii moderní duše a nové schopnosti soudit; genealogii současného vědecko-soudního komplexu, o který se trestající moc opírá, přijímá svá ospravedlnění a svá pravidla.“

Účinnost násilí?

- Popisy poprav byly užívány jako odstrašující příklad barbarství a necivilizovanosti
- Odklon od daných praktik je chápán jako vítězství humanismu v důsledku zapojení věd o člověku (psychologie zločinu) do koncepce trestání
  - Např. Emil Durkheim sestavil příběh respektování práv člověka, zánik násilí je interpretován jako příběh vědeckého triumfu humanity
  - Zapojení věd ohlašovalo rostoucí autonomii individua a objektivitu v sociální oblasti

Foucaultova interpretace

- Daný jev (zmírnění a změna struktury trestání) není výsledkem postupujícího humanismu
- Reforma způsobu trestání je důsledkem odlišné strategie produkování moci
- Ve svém důsledku působí nový přístup mnohem dokonaleji, než odstrašování násilím

- Tři éry výkonu trestání:

- 1) Veřejné popravy mučení

- 2) Humanistické pojetí reprezentativního trestu

- 3) Vězení

VEŘEJNÉ POPRAVY A MUČENÍ

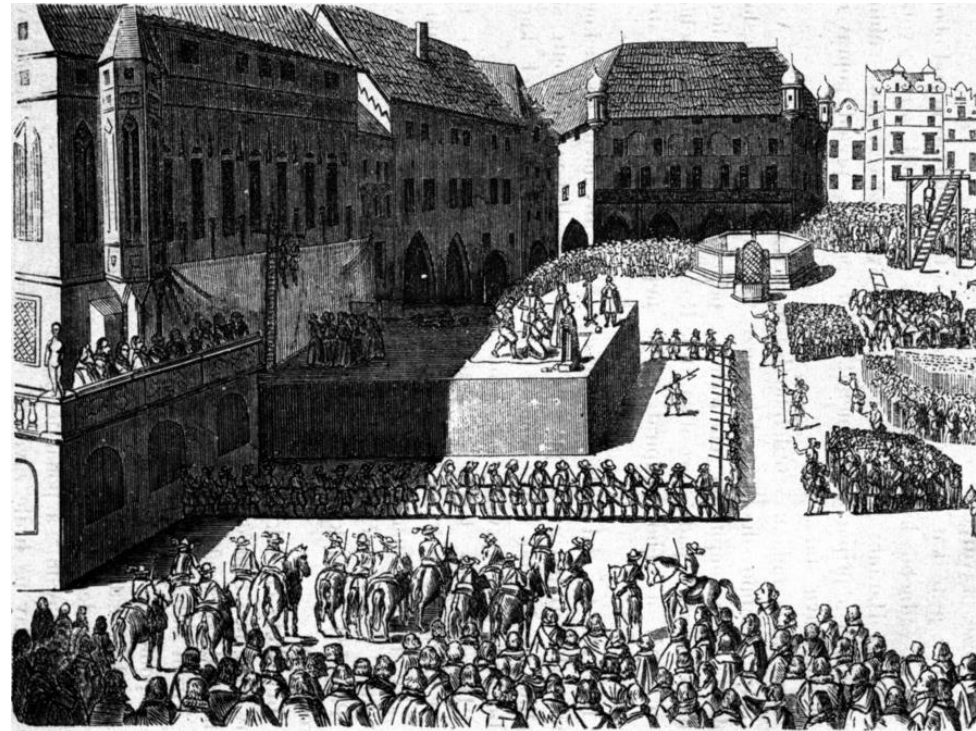
- Proč byli trestanci natahováni na skřipec, proč jim byly utínány končetiny?
- Veřejné mučení bylo politickým rituálem
- Zákon reprezentoval vůli panovníka

Přestoupení zákona bylo chápáno jako válečný akt, násilný útok na pomyslné tělo panovníka

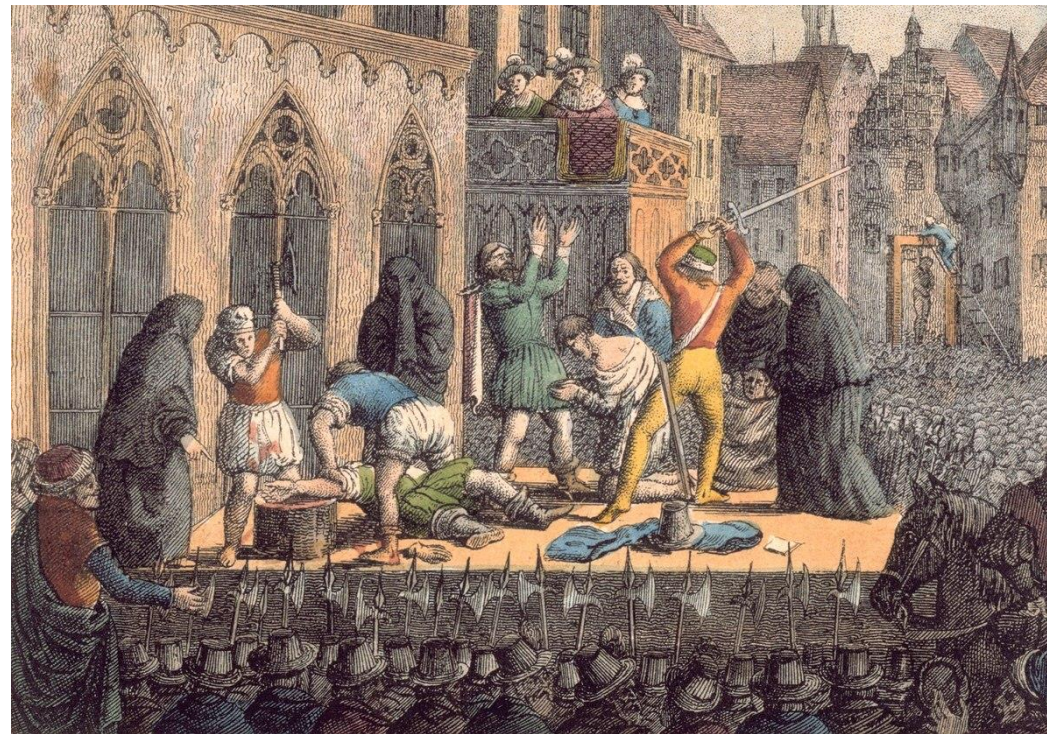
Vládce tedy musel reagovat stejně, veřejně předvést hrubou sílu a moc

Násilný akt byl ritualizován, v jeho rámci byla předváděna suverénní moc panovníka

- Problém ohraničenosti mocenského dispozitivu

- Je-li přešupek chápan jako souboj dvou jedinců (zločince x krále), je vždy omezen pouze na 2 jedince
- Ostatní se na vykonávání trestu aktivně nepodílí (proto taky nemusí mít výčitky)
- To je podstata teatrálnosti poprav, možnost distance od vzájemně svářících se sil (nezastupují mne, jakožto přihlížejícího)

- Z daného plyne závěr:
  - Uplatňování násilné moci je vždy omezeno, není rozšířeno na celou společnost
  - Problém božího soudu
    - Nepovedla-li se poprava na poprvé, mohlo být od ní ustoupeno
  - Cílem není spravedlnost, ale demonstrace moci a síly

- Další problém – nalézání pravdy
  - Pravda se nalézala torturou
  - Pokud vás někdo nutí k akceptování jeho názorového stanoviska, nepodílejte se na jeho nacházení (jedinec tedy není zapojen do procesu hledání spravedlnosti)

Shrnutí

- Daný přístup byl nespolehlivý
  - Sloužil pouze k demonstraci moci
  - Pokud by ale nebylo veřejného publika, nezanechal by v populaci žádné stopy
  - Omezený dosah (závisel pouze na míře publicity poprav)
  - Chybí tu prvek zvnitřnění odpovědnosti, figuruje tu pouze strach z majestátu

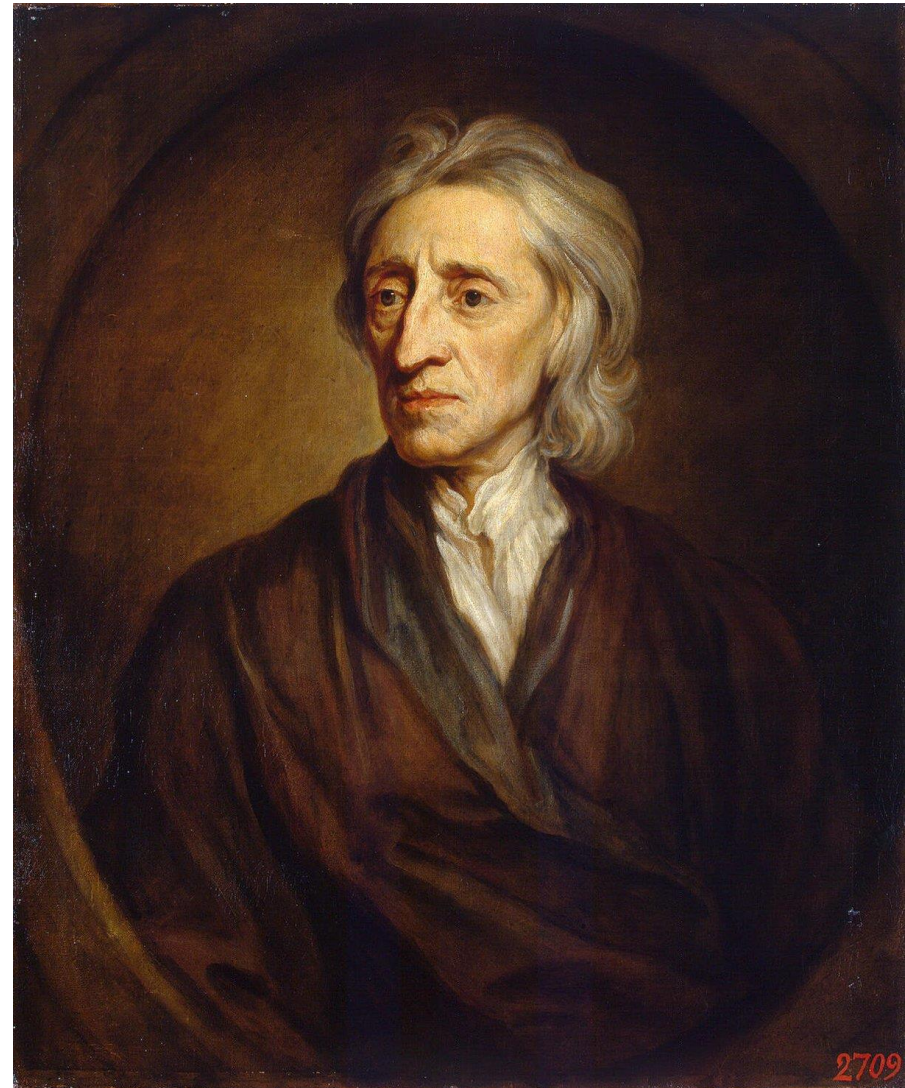
Humanistické pojetí reprezentativního trestu

- Humanisté v 18. století zformovali nový náhled na podobu trestání
  - Útočili na přemíru násilí a okázalost divadla
  - Odmítali mučení
  - Volali po racionálnější distribuci moci a spravedlnosti
  - Poukazovali na fakt, že veřejné spektakly stále méně účinně odrážejí zločince od zločinů
  - Lidé nerespektovali právo

Z těchto důvodů návrh vytvořit nový styl trestání spojující shovívavost s účinnějším prosazováním moci (práva)

- Základem je respektování společenské smlouvy
- Každý jedinec už není odpovědný sám za sebe králi, ale je odpovědný celé společnosti (i sobě)

- Zločin není útokem na krále, ale porušením smlouvy - obětí zločinu není panovníkům majestát, ale celá společnost
  - Dochází tedy k integraci práva, odpovědnosti a spravedlnosti do vědomí
  - Společnost byla povinna starat se o svou bezpečnost
  - Trest pro narušitele je tedy společenskou povinností všech členů společenství

Měřítkem spravedlnosti není moc vládce, a pravdivost (nalezeného) doznání, ale **lidskost**, která je vlastní všem členům společenské smlouvy

- Trest může tedy být mírnější (není útokem na jedince, ale je rozmělněn na řadu minimálních útoků proti všem členům společnosti)
- Trest není určen jen k potrestání

- Hlavním cílem trestu není samotné potrestání, ale prostřednictvím trestu napravit zlo spáchané na společnosti a zejména – navrátit **jedince zpět k jeho lidství**
  - Aby toho bylo dosaženo, je potřeba učinit trestání srozumitelným
  - Foucault hovoří o technologii reprezentace
  - Reprezentativní trest je vymezen pro postihování konkrétně vymezených zločinů (dle míry závažnosti)

- Reprezentativní trest není srozumitelný pouze pro trestaného

- Musí být srozumitelný pro všechny, okamžitě vědí, co provedl

- Funguje pak jako lekce, srozumitelná všem

- Kdo se dopustil násilí, bude vystaven násilí, kdo provede majetkový delikt, zaplatí majetkem, kdo někoho zlostudí, bude zlostuzen)

- Cílem transparentnosti trestu bylo snížení možnosti recidivy
  - Odvedený trest umožňuje plnoprávné zapojení do společnosti
  - Tresty zaměřené na to, aby byly cíleny na klíčové motivy, které vedly k spáchání (vášeň, chtivost, etc.)
  - Proto dochází k rozsáhle klasifikaci trestů (odpověď na rozšiřující se spektrum zločinů)

- Cílem byla objektivizace celého trestního postupu
  - Za tímto účelem angažováno celé spektrum věd
  - Cílem trestu bylo působit na duši
  - Ideální trestem byly veřejné práce

- Veřejné práce

- Viditelné práce na cestách, kanálech

- Trestanec bude viditelný

- Zaplatí 2x

- 1) vlastní prací

- 2) znaky, které produkuje – morální zdroj poučení pro všechny

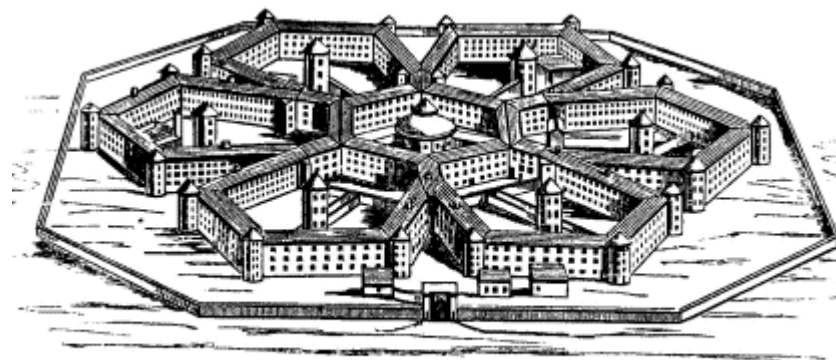
Rozdíl mezi mučením (1) a veřejnými pracemi (2)

1) postihováno pouze tělo

2) trest je vepisován do duše
trestance

VĚZENÍ

- Moderní vězení má původ v nápravných dílnách protestantského Holandska
  - Cílem je podrobit jedince práci
  - Zaplatí za svou spotřebu
  - Naučí se pracovat
  - Naučí se žít (práce byla placená)
  - Při práci jedinec na dně své duše objeví hlas dobra

BIRD'S-EYE VIEW OF MILLBANK PRISON.
(Copied from a Model by the Clerk of the Works.)

Internace za zdmi

- Cílem už není působit na vědomí přímo pomocí demonstrace trestu
- Naopak se vytváří administrativní aparát, strukturovaný do dokonalosti
- Jeho cílem je působit na těla i duše pomocí využití technik moci (disciplinace)
- Cílem bylo vytvořit poslušná těla

- Cílem je podrobit jedince vědomí, že je neustále sledován – dozorován - **panoptikon**

- Uspořádání společnosti jako dohlížitelského organismu

- Každý je neustále sledován

- Daný fakt se zvnitřňuje

- Disciplína není typická pouze pro vězení

- Vykonává se v prostředích jako jsou

- Školy
    - Armáda
    - Internáty
    - Nemocnice

- Disciplinační techniky kolonizovaly všechny oblasti distribuce moci

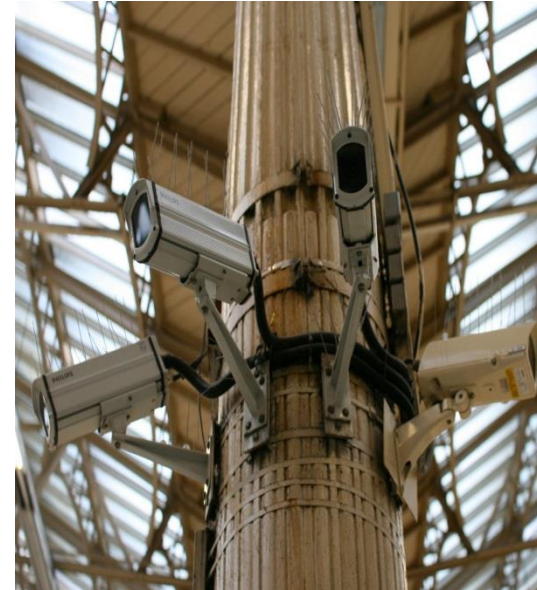
- 1) zaměřují se na tělo (aby tak dosáhly na každého jedince)

- 2) zachází s lidmi ne jako se subjekty, ale dělá z nich manipulovatelné objekty (příklad napoleonské vojenské formace)

- 3) snaží se vystavit jedince soustavnému tlaku působení

Governmentalita

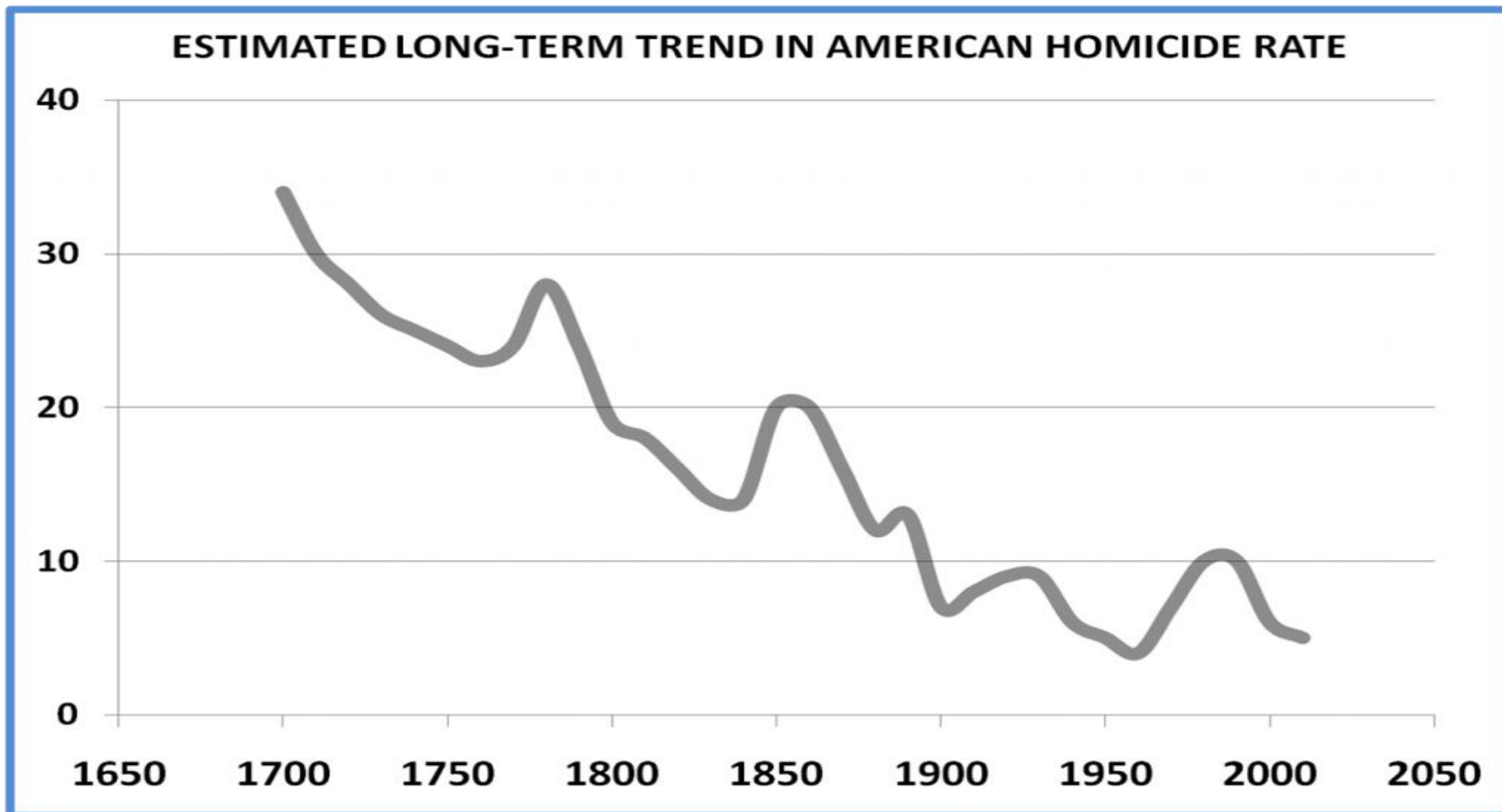
- Princip disciplinace začíná prolínat do celé společnosti
  - Trestání není cílem disciplinace
  - Zaměřuje se na normalizaci společnosti (soud, zkouška)
  - Cílem je vytvořit bezchybně fungující společnost
  - Prvky, které bezchybnost narušují pak ze společnosti vyjmout a internovat, aby nebyla zpochybněna legitimita moci

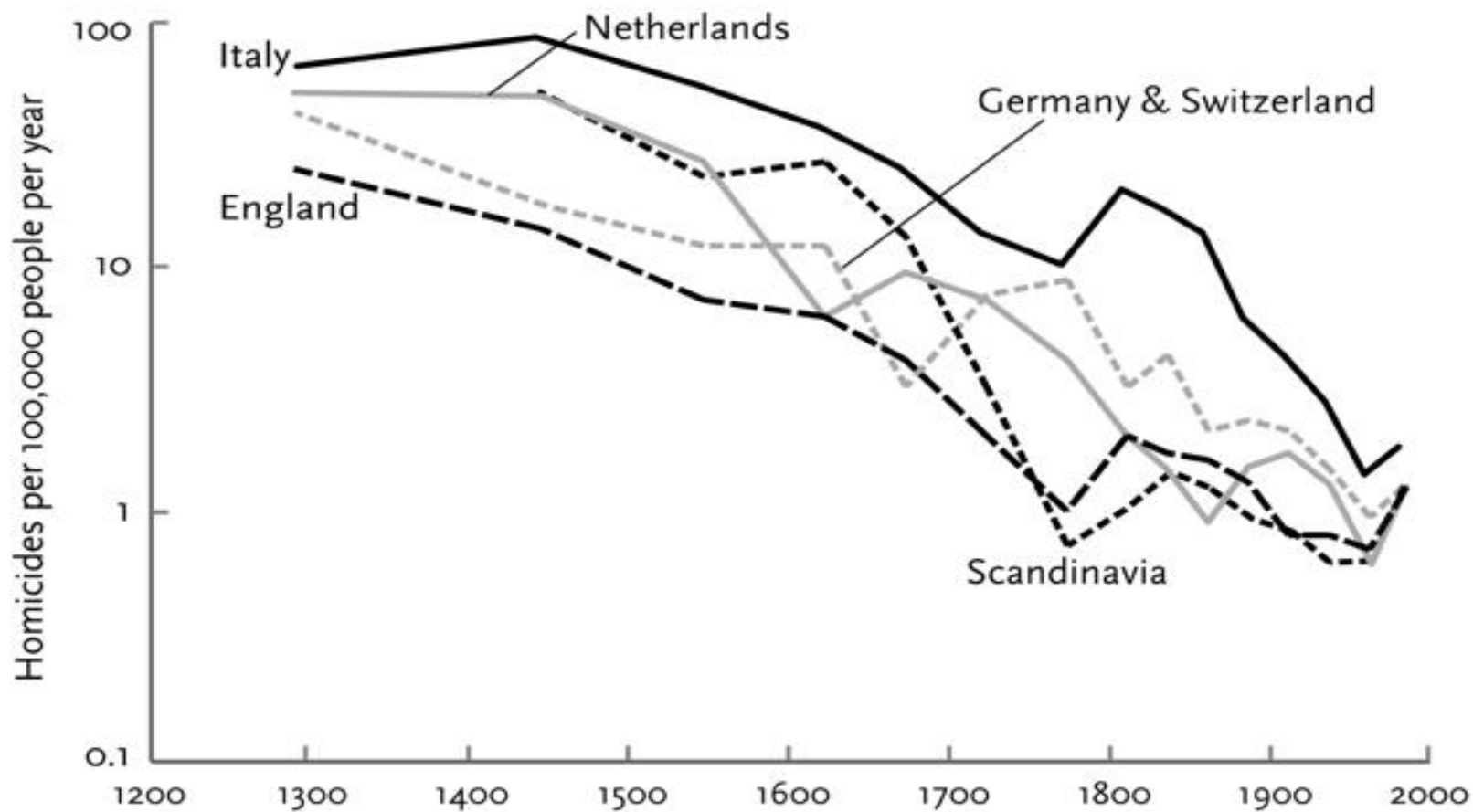
- Disciplína nemůže být identifikována ani s institucí, ani se státním aparátem
- Je typem moci, modalitou praktikování moci, nesoucím si s sebou celý soubor nástrojů, technik, postupů
- Naše společnost již není společností podívané, ale společností dohledu (vykonávání disciplinace)
- Díky ní probíhá permanentní drezura sil – což lze považovat za základní charakteristiku moderní společnosti

Dlouhodobý vývoj počtu vražd na 100.000 obyvatel v USA 1650-2015

Vývoj počtu vražd na 100.000 obyvatel vybraných evropských zemí 1200-2000

Děkuji za pozornost

